

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları:

Atatürk Üniversitesi Örneği*

Ali KAVAK¹

Atıf/©: KAVAK, Ali, Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği, Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi, 2023/8 (1): 50-73

Öz

Bilgi gereksinimini tanımlama, gereksinim duyulan bilgiyi bulma, değerlendirme, etkin şekilde kullanma ve iletme becerilerini içeren bilgi okuryazarlığı, bilginin bir güç olarak kullanılma biçimidir. Bilgi okuryazarlığı becerilerinden yoksun eğitilmiş bir toplumun fertleri, bilgiyi bir güç olarak kullanmaktan yoksun kalabilir. Eğitimin ana aktörleri olan öğretmenlerin bu güce sahip olması toplumun gelişimi için önemlidir. Bu itibarla üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı eğitimleri önemli bir süreci kapsadığı ve çalışmanın temel problem noktası olarak öğretmen adaylarının bu becerilere tam anlamıyla sahip olamadan mezun oldukları düşünülmektedir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeylerinin lisans eğitimleri süresince hangi seviyede geliştiği belirlenerek gelişimin sınıf düzeylerine göre farklılıklar gösterip göstermediği amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerinden bilme, erişim, değerlendirme, kullanma ve etik/yasal konularda üniversite eğitimleri boyunca ne derece geliştikleri sorularına cevap aranmıştır. Bu bağlamda araştırmanın örneklem grubu olarak belirlenen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğrenim gören birinci ve son sınıflardaki öğretmen adaylarına “Bilgi Okuryazarlığı Anketi” uygulanmış ve elde edilen veriler araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeyleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrenimleri süresince bilgi okuryazarlığı becerilerindeki kazanımların arttığı izlenmiştir. Fakat kazanılan bu becerilerin ideal seviyenin altında olduğu görülmüştür. Çıkan bu sonuç öğretmen adaylarının üniversitedeki öğrenimleri süresince bilgi okuryazarlığı yetkinliklerinde yüksek oranda gelişemediklerini göstermektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişmesi için lisans eğitimleri süresince bilgi okuryazarlığı veya diğer okuryazarlık eğitimlerine ilişkin iyileştirmelerin düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen aday(lar)ı, bilgi okuryazarlığı becerileri, zorlanma düzeyi.

¹ Öğr. Gör., Samsun Üniversitesi, ali.kavak@samsun.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5329-2420

*Bu makale “Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Differences of Teacher's Strength in Information Literacy Skills According to The Class Level:

Atatürk University Example

Citation/©: KAVAK, Ali. Differences of Teacher's Strength in Information Literacy Skills According to The Class Level: Atatürk University Example, Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi 2023/8 (1): 50-73

Abstract

Information literacy, which includes the ability to identify information needs, find, evaluate, effectively use and communicate the information needed, is a way of using information as a power. Members of an educated society lacking information literacy skills may be deprived of using information as a power. It is important for the development of society that teachers, who are the main actors of education, have this power. In this respect, it is thought that the information literacy education of teacher candidates studying at universities covers an important process and the main problem point of the study is that the teacher candidates graduate without having these skills fully. In this study, it was aimed to determine the level of difficulty in information literacy skills of teacher candidates during their undergraduate education and whether the development differs according to grade levels. For this purpose, answers were sought to the questions of how much the pre-service teachers' information literacy skills developed during their university education in knowing, accessing, evaluating, using and ethical/legal issues. In this context, "Information Literacy Questionnaire" was applied to the first and last year teacher candidates studying at Atatürk University Kâzım Karabekir Faculty of Education, which was determined as the sample group of the research, and the data obtained were evaluated within the scope of the research. When the difficulty levels of teacher candidates in their information literacy skills were evaluated as a whole, it was observed that the gains in information literacy skills increased during their education. However, it has been observed that these acquired skills are below the ideal level. This result shows that pre-service teachers did not develop highly in their information literacy competencies during their education at the university. In this context, it is thought that improvements in information literacy or other literacy education should be organized during the undergraduate education in order to improve the information literacy skills of teacher candidates.

Key Words: Teacher candidate (s), information literacy skills, proficiency levels.

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

Giriş

Bilgi okuryazarlığı, bireylerin “bilginin ne zaman gerekli olduğunun farkına varmalarını ve ihtiyaç duyulan bilgiyi etkin bir şekilde bulma, değerlendirme ve kullanma becerisine sahip olmalarını” gerektiren birtakım yetenekleri kapsamaktadır. Literatürde bilgi okuryazarlığını tanımlamaya ilişkin yapılan çalışmaların çoğunda bilgi okuryazarlığının kapsadığı beceriler ayrı ayrı ifade edilmektedir (American Library Association [ALA], 1989; Behrens, 1994; Spitzer, Eisenberg & Lowe, 1998; Kurbanoglu & Akkoyunlu, 2001; Erdem & Akkoyunlu, 2002; Saatçioğlu, Özmen & Özer, 2003; Akkoyunlu & Yılmaz, 2005; Başaran, 2005; Polat, 2005a; Callison & Preddy, 2006). Bu tanımlamalardan elde edilen bilgiler ışığında “bilgi okuryazarlığı” ile ilgili bilinmesi gereken temel unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

- Bireyin bilgiye olan ihtiyacı,
- Mevcut bilgi kaynakları,
- Bilgiye nasıl erişileceği,
- Erişilen bilginin değerlendirilmesi,
- Değerlendirmeleriniz sonucu oluşan kazanımlar,
- Oluşan kazanımların paylaşılması ve iletilmesi,
- Sonuçların nasıl yönetileceği,
- Bilgiyi kullanmada etik ve sorumluluk.

52

Bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip bir birey, gereksinim duyduğu bilgiyi fark etme, değerlendirme, yorumlama, bilgiye ulaşma ve diğer bilgi stratejilerini yerine getirme becerilerine sahip olmaktadır. Bu becerilere sahip bireyler yaşam boyu öğrenme gerekliliklerine sahip nitelikli bireyler olarak yetişmektedir. İçinde buldukları gelişmeleri ve değişimleri takip edebilmekte, bu değişim ve gelişimleri yaşantılarına en iyi bir biçimde uygulayabilmektedirler.

Bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip toplum yapısı her toplum için aynı derecede değildir. Çünkü her toplumun yaşadığı çağ aynı anda farklılık gösterebilmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri toplumların, gelişen dünyanın teknolojilerine aynı anda uyum sağlayamamasıdır. Bu nedenle içinde bulunduğumuz bilgi çağına birçok toplum ulaşamamıştır. Bilgi çağına ulaşmanın önemli adımlarından biri bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip toplum bireyleri yetiştirmekten geçmektedir. Bilgi okuryazarlığı, bilgi zenginliğine ulaşmış toplumlar ile bilgi yoksunu toplumlar arasındaki uçurumu görmenin en önemli göstergesi konumundadır.

Gereksinim duyduğu bilgiye erişebilen, erişim sağlamada bilgi teknolojilerini etkin bir biçimde kullanabilen, karşılaştığı problemlere çözüm üretebilen ve kendi kendine öğrenme becerisine sahip olan bireyler bir toplumun gelişiminde önderlik yapan bireylerdir. Bu nedenle bilgi toplumları bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olan bireylerin yetiştirilmesine önem vermektedir. Kendi kendine öğrenebilen ve yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip olan bireyler toplumların gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Bilgi teknolojileri ile yetişen her bireyin, hızla gelişen ve değişen bilgiye her türlü kaynaktan ulaşabilme, ulaştığı bilgiyi yorumlayabilme ve kullanabilme gibi öğrenmenin temel becerilerine sahip olması gerekmektedir (Kurbanoglu & Akkoyunlu, 2001).

Bilgi okuryazarlığı hayat boyu öğrenmenin temelini oluşturmaktadır. Bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip bireyler; bilgiyi edinme, değerlendirme ve kullanma becerilerini daha nitelikli ve etkin bir biçimde gerçekleştirebilmekte ve kendi öğrenimleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi olabilmektedir. Bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip bireyin özellikleri şu biçimde sıralanabilir:

- Gerek duyduğu bilginin kapsamını belirler.
- Gerekli duyduğu bilgilere etkin ve verimli bir şekilde erişim sağlar.
- Erişim sağladığı bilgiyi eleştirel biçimde değerlendirir.
- Seçilen bilgileri kendi bilgi tabanına dâhil eder.
- Belirli bir amaca ulaşmak için bilgileri etkili bir biçimde kullanır.
- Bilgi kullanımını çevreleyen ekonomik, hukuki ve sosyal konuları anlar.
- Bilgi erişimini etik ve yasal unsurlara uygun biçimde devam ettirir.

Yükseköğretim için bilgi okuryazarlığı yetkinlik standartları Amerikan Kütüphane Derneği'nin bir bölümü olan Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Birliği tarafından 18 Ocak 2000 tarihinde "Information Literacy Competency Standards for Higher Education" adı ile yayınlanmıştır. Yükseköğretim için geliştirilen bu bilgi okuryazarlığının yetkinlikleri beş standarttan oluşmaktadır. Her standardın içinde çok sayıda performans göstergeleri ve bu performanslara ait öğrenme çıktıları bulunmaktadır. ACRL bilgi okuryazarlığı standartlarının her birinin işaret ettiği bir aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar bilme, erişim, değerlendirme, kullanma ve etik/yasal konulardır. Söz konusu beş temel standart ve bu standartlarına bağlı olarak belirlenen beş aşamaya ait performans göstergeleri aşağıda özetlenmektedir (ACRL, 2000):

- **1. standart / Bilme aşaması:** Bu aşamadaki bilgi okuryazarı becerilerine sahip öğrenci / birey, gereksinim duyduğu bilginin niteliğini ve ölçütlerini belirlemek amacıyla gereksinim duyduğu bilgiyi ifade eder. Bilgi kaynaklarının farklı formatlarını ve türlerini belirler. İhtiyacı olan bilginin erişimi sırasındaki maliyet ve faydaları değerlendirir. Gereksinim duyduğu bilginin boyutunu gerekirse yeniden değerlendirir.
- **2. standart / Erişim aşaması:** Bu aşamadaki bilgi okuryazarı becerilerine sahip öğrenci / birey, ihtiyaç duydukları bilgiye etkin bir biçimde erişmek için kendisine en uygun bilgi erişim sistemlerini ve araştırma yöntemlerini seçer. Yeterli dereceye sahip etkin bir arama stratejisi oluşturarak bu stratejiyi uygular. Bilgiye çevrimiçi veya çevrimdışı farklı yöntemler kullanarak erişim sağlar. Erişim sağladığı bilgiyi veya bilgi kaynaklarını değerlendirir, yorumlar, özetler, kaydeder.
- **3. standart / Değerlendirme aşaması:** Bu aşamadaki bilgi okuryazarı becerilerine sahip öğrenci / birey, bilgiyi ve kaynaklarını eleştirel olarak değerlendirilmekte ve seçilen bilgileri kendi bilgi tabanı ve değer sistemine dâhil eder. Erişim sağladığı bilgiden çıkardığı ana düşünceleri yorumlar ve özetler. Bu beceri ölçütünü bilginin değerlendirmesinde de uygular. Yeni bilgi ve kavramlar oluşturmak için elde ettiği ana düşünceleri sentezler. Bilgiye değer katmak için yeni bilgi ile eski bilgi arasında karşılaştırma yaparak bilgiye has diğer özellikleri belirlemeye çalışır. Yeni oluşturduğu bilginin bireysel değerlerine etki edip etmeyeceğini belirleyerek farklı düşüncelere kendini açar. Bilgi uzmanları veya başka konu uzmanı kişiler ile görüşmelerde bulunarak bilginin yorumlanmasını ve anlaşılmasını geçerli kılar. Gerekirse en başa dönerek ilk baştaki beceriyi yeniden gözden geçirmeye karar verir.
- **4. standart / Kullanma aşaması:** Bilgi okuryazarı öğrenci / birey, bireysel olarak veya bir grubun üyesi olarak belirli bir amacı gerçekleştirmek için bilgileri etkin bir şekilde kullanır. Eski ve yeni bilgiyi ürünün planlanması ve uygulanmasında kullanır. Ürünün gelişimini gözden geçirir, geliştirdiği ürünü başkalarının kullanımına etkin bir biçimde iletimini sağlar.
- **5. standart / Etik ve yasal konular aşaması:** Bilgi okuryazarı öğrenci / birey, bilgi ve bilgi teknolojileri ile ilgili tüm etik ve yasal konulara ilişkin problemlerin çoğunu anlar. Bilgi

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

kaynaklarının erişimi ve kullanımı ile ilgili mevzuatları takip eder. Performansın veya ürünün iletilmesinde bilgi edindiği kaynakların kimliklerini kaynakça hazırlayarak doğrular.

Yükseköğretim kurumlarında gelişen ve değişen eğitim öğretim hizmetleri, bilgi okuryazarlığı konusunu üniversiteler için önemli konuma getirdiği görülmektedir. Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren yükseköğretimde bilgi okuryazarlığının önemi daha da artmaktadır. Bu durum bilgi okuryazarlığına ilişkin yayınlara yansımış olup özellikle yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı ile ilgili çalışmaların arttığı görülmektedir (Minner, 1992; Foster, 1993; Behrens, 1994; Rader 1995; Wilson, 1997; Spitzer vd., 1998; Nero, 1999; Iannuzzi, 2000; Akkoyunlu & Kurbanoglu, 2003; Rader, 2002; Johnson & O'English, 2004; Aldemir, 2004; Beile O'Neil, 2005; Cannon, 2007; Kurbanoglu & Akkoyunlu, 2001; 2002; 2003; 2007; Usluel, 2006; Erdem, 2007; Demiralay, 2008; Kaya & Durmuş, 2008; Balcı, 2013; Yasa, 2018) çalışmalar ile bilgi okuryazarlığını diğer çalışma gruplarında inceleyen (Bruce, 1997; Polat, 2005a; 2005b; Kızıl, 2007; Kızılaslan, 2007; Ocak, 2008; Ata, 2011; Özel, 2013; Gülnar, 2016; Kuhlthau & Maniotes, 2012; Şenyurt, 2018).

Hayat boyu öğrenme becerilerine sahip bireylerin yetiştirilmesi, yükseköğretim kurumlarının misyonunun merkezinde yer almaktadır. Bilgi okuryazarlığı, hayat boyu öğrenmenin önemli bir bileşenidir. Bireylerin kendi kendine öğrenmesine katkıda bulunmaktadır. Yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı yetkinliği, öğrenmeyi resmi sınıf ortamlarının ötesinde kişisel ve sosyal yaşamın her alanında artan sorumluluklarıyla kendi kendini yöneten bireyler olmayı sağlamaktadır (Iannuzzi, 2000).

Bilgi okuryazarlığı becerileri, öğrencilerin edindikleri bilgileri nasıl kontrol edecekleri konusunda bir çerçeve sunmaktadır. Öğrenmeye yönelik üst bilişsel bir yaklaşım geliştirme ihtiyacına karşı duyarlı hâle getirmeye yardımcı olmaktadır. Bilgi toplamak, analiz etmek ve kullanmak için gerekli olan eylemlerin bilinçlendirilmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak, bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip öğrencilerden söz konusu tüm bu yetkinlikleri yapmaları beklenmektedir. Fakat her öğrencinin aynı seviyede bu becerilere sahip olmaları beklenmemektedir.

Yaşam boyu öğrenme ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin eğitim programlarına entegre edilmesini savunan araştırmacılar (Aldemir, 2004; Usluel, 2006; Kızıl, 2007; Cannon, 2007; Ocak, 2008; Şenyurt, 2018), bu alanda birçok standart ve ölçme aracı geliştirmişlerdir. Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeylerini inceleyen çalışmalarda genel olarak öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerileri test edilmiş ve bu becerilerdeki zorlanma düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalarda çoğunlukla öğretmen adaylarının eğitim programlarındaki bilgi okuryazarlığı ile ilgili beklentilerinin olduğu ve özellikle de bu konuda eğitim almak istedikleri belirtilmektedir. Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun bir biçimde kullanılmasının öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerinin artmasında önemli faktör olduğu, bu durumla ilişkili olarak bireylerin demografik özelliklerine göre bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algılarının değiştiği belirtilmektedir.

Öğretmenlerin sınıf düzeylerine göre bilgi okuryazarlığı programlarının hazırlanması gerektiği, öğretmenlerin var olan bilgi becerilerinin bilgi okuryazarlığı becerileri ile geliştirilmesi ve ülke çapında bilgi okuryazarlığı ile ilgili hizmet içi eğitimlerin verilmesi gerektiğini savunan çalışmalarda (Kurbanoglu & Akkoyunlu, 2003; Erdem, 2007) öğretmen adaylarına bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması gerektiği belirtilmektedir. Üniversitelerin eğitim programlarında uygulanacak olan bilgi okuryazarlığı programlarının önemi üzerinde durulmaktadır.

Öğretmen adaylarının araştırma yaparken bilgi teknolojileri okuryazarlığı becerilerini ne düzeyde kullanabildikleri üzerinde duran çalışmalarda (Demiralay, 2008; Kaya & Durmuş, 2008;

Ata, 2011; Yiğit, 2011; Özel, 2013) öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerileri ile bilgi teknolojilerini kullanma becerileri arasındaki ilişkinin ne derecede önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Araştırma sonuçlarında genel olarak internet ve bilgi teknolojilerini kullanan öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerine daha da hâkim olduğu, ayrıca interneti kullanma düzeylerinin lisans düzeylerine ve internet ile olan önceki kullanım sıklıklarına göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Öğretmen eğitiminde bilgi okuryazarlığının önemi üzerinde duran çalışmalarda (Kurbanoglu & Akkoyunlu, 2007; Gülnar, 2016), bilgi okuryazarlığı eğitiminin bilgi toplumlarındaki eğitim-öğretim hayatının her düzeyindeki öğrenci için önemli olduğu belirtilmektedir. Fakat bu eğitimin öğretmen yetiştirme programlarında uygulanmasının ihmal edildiğini de ifadelerinde belirtmektedirler. Bilgi okuryazarlığı becerilerinden yoksun bir şekilde eğitim alan öğretmen adaylarının öğrencilerine bu becerileri kazandıramayacakları ve bunun sonucunda bilgi okuryazarlığından yoksun bireylerin yetişeceği üzerinde özellikle durulmaktadır.

Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerileri ve öz yeterlilik algılarının belirlenmesi hedefleyen çalışmalarda (Akkoyunlu, 1996; Akkoyunlu & Kurbanoglu, 2003) ise, bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğretmenlere kazandırılması için eğitim programlarına bilgi okuryazarlığı müfredatının konulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu beceriler kazandırılırken öğretmen adaylarının öz yeterliliklerinin geliştirilmesi için eğitimlerin düzenlenmesi ve bilgi teknolojilerinden en üst düzeyde yararlanılması adına bölümler arası işbirliğine gidilmesi gerektiği saptanmıştır.

Bu alan da yapmış diğer çalışmalarda ise öğretmen adaylarının çoğunluğunun bilgi okuryazarlığı becerilerinden yoksun olarak mezun oldukları ve bu şekilde mezun olan öğretmen adaylarının öğrencilerine ve toplumun diğer bireylerine bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmada yetersiz kaldıklarını açıklamaktadırlar. Bu sebepten yetişen neslin bu becerilerden eksik yetiştiğini ve toplumun gelişmesinde aksaklıkların oluşabileceği vurgulanmaktadır. Bu nedenle bilgi okuryazarlığı becerilerinin sürekli eğitimle bireylere kazandırılacağı üzerinde de durulması gerektiğini belirtmektedirler (Minner, 1992; Bruce, 1997; Johnson & O'English, 2004)

Bu çalışmalardan da anlaşıldığı üzere yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı konusunda önemli bir boşluğun olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde bu alanda yapılmış çalışmaların az olması sebebiyle, bu çalışma ile yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı eğitimindeki ilgi düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. Çünkü bilgi okuryazarlığı becerilerinden yoksun olarak öğrenim gören öğretmen adayları ya da diğer üniversite öğrencileri bilgi okuryazarlığı becerilerinin üst seviyesi olan eleştirel düşünme ile bilgi arama ve değerlendirme stratejilerinden mahrum kalmaktadır. Bu şekilde öğrenimlerini bitiren yükseköğretim öğrencileri ya da öğretmen adayları, toplumun diğer bireylerine bu becerileri aktaramamaktadır. Bunun sonucunda bilgi okuryazarlığı becerilerinden mahrum olan bir toplum yetişmektedir. Bu da ülkenin gelişmesini olumsuz etkilemektedir.

Üniversitelerde eğitim öğretimine devam eden öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinde ne durumda olduklarının tespiti üniversitelerin eğitim öğretim programlarına katkı sağlaması düşünülmektedir. Bu itibarla çalışmada öğretmen adaylarının bilme, erişim, değerlendirme, kullanma ve etik aşamalarından oluşan bilgi okuryazarlığı aşamalarındaki zorlanma düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılıkları ve öğretmen adaylarının eğitimleri boyunca edindikleri bilgi okuryazarlığı beceri düzeylerindeki gelişmelerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmaktadır:

- Öğretmen adaylarının “bilme aşamasındaki” zorlanma düzeyleri, lisans düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermekte midir?
- Öğretmen adaylarının “erişim aşamasındaki” zorlanma düzeyleri, lisans düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermekte midir?
- Öğretmen adaylarının “değerlendirme aşamasındaki” zorlanma düzeyleri, lisans düzeyi

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

değişkeni bakımından farklılık göstermekte midir?

• Öğretmen adaylarının “kullanma aşamasındaki” zorlanma düzeyleri, lisans düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermekte midir?

• Öğretmen adaylarının “etik ve yasal konular” aşamasındaki zorlanma düzeyleri, lisans düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermekte midir?

Bu çalışmada gerekçe olarak, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerine lisans öğrenimlerin ne derecede katkı sağladığı tespit edilerek yükseköğretimde bu konuya ilişkin ne gibi iyileştirmelerin olması gerektiği konusunda önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle öğretmen adaylarının öğrenmeyi öğrenen ve bilgiyi etkin olarak kullanan olmaları ve bilgiyi daha iyi bir biçimde değerlendiren bireyler olması sağlanabilir.

Bilgi çağının standartlarına uygun bireyler yetiştirmek için eğitim kurumlarına düşen görev önemlidir. Bu eğitim kurumlarının üst basamaklarından olan üniversite eğitimi daha da çok önemli görülmektedir. Çünkü bilgi toplumunda yetişen bireylerin bilgi okuryazarlığı becerileri ile donatılması, eleştirel düşünebilmesi, problemlerin çözümünde doğru kararlar alabilmesi gibi üst seviyedeki bilgi ve becerileri kazanmaları üniversite eğitim programları ile gerçekleşmektedir. Bilgi çağının standartlarına uygun bireylerin yetiştirilmesinde üniversitelerimizde alan eğitimlerinin yanı sıra bilgi okuryazarlığı eğitimleri de büyük önem taşımaktadır. Çünkü üniversitelerdeki alanları ile ilgili aldıkları bilgilerin tek başına yetmeyeceği, bu bilgilerin kullanılmasında, aktarılmasında ya da alanı ile ilgili bilgi ihtiyaçlarında bilgi okuryazarlığı becerilerinin önemli olduğu görülmektedir. Bireylerde olması gereken diğer bir özellik ise bilgilerini doğru ve verimli bir biçimde kullanabilmeleri açısından bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algılarının yüksek olması gerektiğidir. Bu nedenle ülkemizin eğitim kurumlarının çeşitli seviyelerinde hizmet sunacak öğretmen adaylarının ihtiyaç duydukları bilgiyi fark etmeleri ve fark edilen bu bilginin aranmasında ve erişilmesinde bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olması büyük önem arz etmektedir. Bu niteliklere sahip öğretmen adayları, kendileri gibi bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip bireyler yetiştirerek toplumun kalkınmasında önemli rol oynayacaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeylerinin incelenmesine yönelik yapılan bu çalışma, betimsel bir çalışmadır. Bu nedenle çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, literatürdeki ilgili çalışmalar ile yapılan araştırma arasında ilişki kurarak betimlemeyi amaçlayan çalışmalara uygun bir model olarak kullanılmaktadır (Karasar, 2002). Araştırmanın mevcut durumu hakkında açıklamalarda bulunmak amacıyla kavramların, varlıkların, olayların ve farklı disiplinlere ait bilgilerin ne olduğu hakkında bilgi vermeye çalışan betimleme yöntemi (Kaptan, 2000) sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Betimleme yönteminden yararlanılarak bilgi ve bilgi okuryazarlığı kavramlarına ilişkin literatür taraması yapılmış ve elde edilen bilgiler ile öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı yeterlilikleri üzerinde saptamalarda bulunulmuştur

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’deki üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarıdır. Evreni büyüklüğü nedeniyle araştırma kapsamında örneklem belirlenmiştir.

Örneklem grup, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde 2017-2018 eğitim öğretim yılında öğrenimlerine devan eden Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Matematik, Sınıf, PDR, İngilizce ve Almanca programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşturmaktadır.

Örneklem grup, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesindeki öğretim programları üniversiteye yerleştirmede kullanılan puan türlerine göre belirlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesindeki öğretmenlik lisans programları arasından programa girişte kullanılan her puan türüne göre iki program seçilmiştir. Sayısal puan türüne göre Matematik ve Fen Bilgisi; sözel puan türüne göre Türkçe ve Sosyal Bilgiler; eşit ağırlık puan türüne göre Sınıf ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR); dil puanı türüne göre ise İngilizce ve Almanca öğretmenliği lisans programları belirlenmiştir. Belirlenen bu programlar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1: *Örnekleme Oluşturan Öğretmenlik Lisans Programları*

Puan Türü	Birim & Program	Erkek	Kız	Toplam
Sayısal	Fen Bilgisi Öğretmenliği Lisans Programı	52	56	108
	Matematik Öğretmenliği Lisans Programı	54	58	112
Sözel	Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı	54	61	115
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı	56	59	115
Eşit Ağırlık	Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı	50	52	102
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı	40	53	93
Dil	Almanca Öğretmenliği Lisans Programı	44	51	95
	İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı	45	55	100
Toplam		395	445	840

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, birincil elden veri toplanması amaçlanan dolaysız veri toplama tekniklerinden “sormaca (anket/ölçek) tekniği” kullanılmıştır. Araştırmanın hedeflerine en iyi biçimde ulaşılmasını sağlayacağı düşünülerek oluşturulan anket iki bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde, öğrencilerin demografik özellikleri; ikinci bölümde ise bilgi okuryazarlığına aşamalarından olan bilme, erişim, değerlendirme, kullanma ve etik/yasal konulara ait beceri unsurlarını maddeler halinde bulundurmaktadır. Ayrıca bu maddeler ile ilgili öğrencilerin eğitim gereksinimleri de sorgulanmaktadır. 64 maddenin yer aldığı ikinci bölümdeki maddelerin bilme, erişim, değerlendirme, kullanma ve etik/yasal konular aşamalarına göre dağılımları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bilgi gereksiniminin tanımlanması, belirlenmesi ve ifade edilmesi becerileri olan “bilme” aşaması 1-10. maddeler arasındaki becerileri,
- Bilginin elde edilmesine ve erişilmesi yönelik becerileri kapsayan “erişim” aşaması 11-34. maddeler arasındaki becerileri,
- Elde edilen bilginin değerlendirilmesini, yorumlanmasını ve sentezlenmesini kapsayan “değerlendirme” aşaması 35-48. maddeler arasındaki becerileri,
- Değerlendirilen bilgilerin nitelikli amaçlar çerçevesinde kullanmaya ve yeni ürünler

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

ortaya koymaya yönelik olarak bilginin etkin bir biçimde kullanılmasını belirleyen “kullanma” aşaması 49-55 maddeler arasındaki becerileri,

- Gereksinim duyulan bilgini elde edilmesi aşamasından kullanılması aşamasına kadar olan bu süreçte etik açıdan nasıl davranılacağını belirlemeye yönelik olan “etik/yasal konular” aşamasında ise 56-64. maddelerdeki becerileri kapsamaktadır.

Veri Analizi

Çalışmanın amaçları çerçevesinde kullanılacak olan anketten elde edilen verilerin tümü kodlanarak SPSS programına girilerek bulguların analizinde öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi için basit ve kategorik istatistikler yapılmıştır. Çalışmanın asıl amacının oluşturan zorlanma düzeylerine ilişkin olarak öncelikli olarak öğretmen adaylarının genel zorlanma düzeylerindeki ve bilgi okuryazarlığı aşamalarına göre olan zorlanma düzeylerindeki ortalamalarını gösteren basit istatistik yöntemlerinden “tanımlayıcı (descriptives)” istatistik analizleri kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeylerinin öğretim programı ve lisans aşaması değişkenleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılıkların oluşup oluşmadığı her aşama için ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Bilgi okuryazarlığı becerilerini ölçen ankette Likert Ölçme Modeli kullanılmakta olup öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeylerini belirlemek için yöneltilen her bir maddeye verilecek cevapların derecelendirilmesinde aşağıdaki puanlar kullanılmıştır:

- Hiç zorlanmam “5 puan”
- Nadiren zorlanırım “4 puan”
- Bazen zorlanırım “3 puan”
- Çoğunlukla zorlanırım “2 puan”
- Her zaman zorlanırım “1 puan”

Öğretmen adaylarının ankette bulunan her bir maddeye verecekleri cevaplardan elde edilen puan ortalamaları ise aşağıda verilen zorlanma dilimlerine göre değerlendirilmiştir:

- Hiç zorlanmam (4,50-5,00 puan)
- Nadiren zorlanırım (3,50-4,49 puan)
- Bazen zorlanırım (2,50-3,49 puan)
- Çoğunlukla zorlanırım (1,50-2,49 puan)
- Her zaman zorlanırım (1,00-1,49 puan)

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde ölçekten elde edilen veriler, bilgi okuryazarlığı aşamalarından bilme, erişim, değerlendirme, kullanma ve etik bölümleri dikkate alınarak ayrı ayrı tablolar hâlinde ele alınmaktadır. Her aşamaya ilişkin elde edilen bulgular öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre değerlendirilmiştir.

Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Bilme Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerindeki Farklılıklar

Bilgi okuryazarlığının bilme aşamasındaki becerilere ilişkin öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri, öğrenim aşamalarına göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla betimsel istatistik ve t testi çalışmaları yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Sınıf Düzeyi Değişkenin Öğretmen Adaylarının Bilme Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerine Etkisi

M N.	Bilme Aşaması Becerileri	Sınıf Düzeyi	Betimsel İstatistikler				T testi	
			N	x	s	t	df	p
1	Araştırma konusunun belirlenmesinde	1. Sınıf	395	2,85	1,46	-	838,0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,22	1,33	3,92	0	
2	Araştırma konusu ile ilgili gereksinim duyduğum bilgiyi tanımlamakta	1. Sınıf	395	2,57	1,45	-	838,0	0,12
		Son Sınıf	445	2,73	1,39	1,54	0	
3	Gereksinim duyduğum bilgiyi başkalarına ifade etmekte	1. Sınıf	395	2,85	1,37	-	838,0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,13	1,32	3,04	0	
4	Araştırmanın konusunu genişletmekte veya sınırlamakta	1. Sınıf	395	3,04	1,39	-	838,0	0,07
		Son Sınıf	445	3,20	1,25	1,80	0	
5	İhtiyacım olan bilgiye nasıl ve nerede ulaşacağıma	1. Sınıf	395	2,65	1,35	-	838,0	*0,01
		Son Sınıf	445	2,90	1,27	2,82	0	
6	Bilgi ve bilgi kaynaklarının kütüphane ve veri tabanlarında nasıl düzenlendiğini anlamakta	1. Sınıf	395	2,56	1,36	-	838,0	*0,01
		Son Sınıf	445	2,82	1,33	2,78	0	
7	Farklı formatlardaki bilgi kaynaklarını (basılı, elektronik/dijital, görsel/işitsel vb.) kullanmakta	1. Sınıf	395	2,90	1,38	-	838,0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,19	1,32	3,10	0	
8	İçerik özellikleri ve kullanım amaçlarına göre oluşturulan bilgi kaynağı türlerini ayırt etmekte	1. Sınıf	395	3,41	1,45	-	838,0	*0,02
		Son Sınıf	445	3,63	1,35	2,37	0	
9	Araştırma konusu için hangi türdeki bilgi kaynaklarının daha faydalı olabileceğine karar vermekte	1. Sınıf	395	2,49	1,45	-	838,0	*0,03
		Son Sınıf	445	2,71	1,39	2,23	0	
10	Araştırma konusu ile ilgili bilgi ve bilgi kaynaklarının erişimine yönelik zaman planlaması yapmakta	1. Sınıf	395	2,59	1,40	-	838,0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,05	1,33	4,88	0	

* p değeri 0,05 güvenirlilik değerinden küçük ($p < 0,05$)

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

Tablo 2 incelendiğinde, 2. ve 4. maddeler dışında diğer tüm becerilerde öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri sınıf aşamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre 2. ve 4. maddelerde ifade edilen beceriler hariç diğer becerileri kullanmakta birinci sınıfta öğrenimini sürdüren öğretmen adaylarının son sınıfta öğrenimlerini sürdüren öğretmen adaylarına göre daha çok zorlandıkları anlaşılmaktadır. Bilme aşamasındaki becerilerin kullanılmasına ilişkin zorluk çekilmesinde, öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri belirgin bir rol oynamaktadır. Bu durum üniversitelerin bilgi okuryazarlığı becerilerini öğrencilere kazandırmakta rol oynadığını, fakat bunun yeterli düzeyde olmadığı çıkan sonuçlardan anlaşılmaktadır.

Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Erişim Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerindeki Farklılıklar

Bilgi okuryazarlığının erişim aşamasındaki becerilere ilişkin öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri, öğrenim aşamalarına göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla betimsel istatistik ve t testi çalışmaları yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: *Sınıf Düzeyi Değişkeninin Öğretmen Adaylarının Erişim Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerine Etkisi*

M . N.	Erişim Aşaması Becerileri	Sınıf Düzeyi	Betimsel İstatistikler			T testi		
			N	\bar{x}	s	t	df	p
11	Araştırma ile ilgili uygun araştırma yöntemi ve tekniği seçmekte	1. Sınıf	395	2,97	0,93	-3,76	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,21	0,93	-3,76	825,39	0,00
12	Araştırma yöntemi ve tekniklerine uygun bilgi kaynağını seçmekte	1. Sınıf	395	3,28	1,20	-6,70	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,79	1,03	-6,64	780,48	0,00
13	Bilgiye erişim kaynaklarından hangi tür bilgiye erişileceğini anlamakta	1. Sınıf	395	2,97	1,08	-6,68	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,47	1,08	-6,68	825,75	0,00
14	Bilginin kendisini taşıyan birincil kaynaklar ile bilgiye erişimi sağlayan ikincil kaynakları ayırt etmekte	1. Sınıf	395	2,72	1,36	-6,68	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,30	1,13	-6,61	769,88	0,00

60

Ali KAVAK

15	Etkili bir bilgi arama strateji geliştirmekte	1. Sınıf	395	2,28	1,31	11,24	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	2,68	1,07	-11,11	762,67	0,00
16	Araştırma konusuna uygun elektronik veri tabanı ve dijital bilgi platformu seçmekte	1. Sınıf	395	2,14	1,01	-5,01	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	2,54	0,80	-4,94	745,75	0,00
17	Araştırma konusuna uygun anahtar kelimeler ve ilişkili terimler belirlemede	1. Sınıf	395	3,28	1,35	-5,45	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,73	1,09	-5,38	758,37	0,00
18	İnternette/web kaynaklarında bilgi aramakta	1. Sınıf	395	3,96	0,91	-5,11	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	4,25	0,72	-5,03	744,37	0,00
19	İnternetteki e-bilgi kaynaklarını kullanmakta	1. Sınıf	395	3,60	1,33	-7,11	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	4,16	0,92	-6,96	691,78	0,00
20	İnternet/web arama motorlarını kullanmakta	1. Sınıf	395	4,25	0,71	-9,97	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	4,85	0,56	-9,82	741,88	0,00
21	Web arama motorları veya veri tabanları gibi e-bilgi sistemlerindeki yönlendirici bilgileri anlamakta ve kullanmakta	1. Sınıf	395	3,37	0,54	-6,70	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,65	0,64	-6,76	835,73	0,00
22	Bilgisayarla aramada hem basit hem de geliřmiş arama seçeneklerini kullanmakta	1. Sınıf	395	3,65	0,84	-4,75	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,92	0,82	-4,74	820,70	0,00
23		1. Sınıf	395	2,57	0,95	-4,38	838,00	*0,00

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

İnternette ileri arama tekniklerini anlamakta ve kullanmakta	Son Sınıf	445	2,40	0,80	-4,34	775,7 1	0,00
--	-----------	-----	------	------	-------	------------	-------------

Tablo 3 devamı: *Sınıf Düzeyi Değişkenin Öğretmen Adaylarının Erişim Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerine Etkisi*

M N.	Erişim Aşaması Becerileri	Sınıf Düzeyi	Betimsel İstatistikler			T testi		
			N	\bar{x}	s	t	df	p
24	Erişilen bilgi kaynaklarının bibliyografik künye / kaynakça bilgilerini anlamakta	1. Sınıf	395	3,15	0,86	-5,80	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,47	0,72	-5,74	773,92	0,00
25	Kütüphanelerde aradığım bilgiyi veya bilgi kaynağını bulmakta	1. Sınıf	395	2,64	1,05	-4,39	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,12	0,87	-4,34	769,57	0,00
26	Kütüphanelerdeki katalogları kullanmakta ve içindeki bilgileri çözümlenmekte	1. Sınıf	395	2,34	0,96	-1,75	838,00	*0,08
		Son Sınıf	445	2,64	0,93	-1,75	820,48	0,08
27	Yeni nesil kütüphane kataloglarını (opac, endeca, primo, encore, worldcat, polaris gibi) bilmekte ve kullanmakta	1. Sınıf	395	2,33	0,75	-4,14	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	2,61	0,78	-4,15	832,37	0,00
28	Yeni nesil kütüphanelerden (dijital / elektronik kütüphane, z-kütüphane, vb.) yararlanmakta	1. Sınıf	395	2,72	0,85	-6,88	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	2,24	0,82	-6,86	817,09	0,00
29	Kütüphaneler arası ödünç verme veya belge sağlama hizmetlerinden yararlanmakta	1. Sınıf	395	2,62	0,69	-7,67	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	2,99	0,72	-7,68	832,76	0,00
30	Farklı türlerdeki kütüphaneleri (halk, üniversite, özel, milli ve dijital kütüphaneler gibi) kullanmakta	1. Sınıf	395	3,21	1,00	-9,34	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,79	0,80	-9,22	754,73	0,00
31	Erişim sağladığım bilgiyi belirli standartlara göre sınıflandırmakta	1. Sınıf	395	3,28	1,02	-9,41	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,90	0,88	-9,32	781,87	0,00
32	Erişim sağladığım bilgi veya bilgi kaynağının araştırma konusuyla ilişkili olup olmadığını değerlendirmekte	1. Sınıf	395	3,40	1,18	-8,01	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,98	0,89	-7,88	728,05	0,00
33	Erişim sağladığım bilgi ve bilgi kaynağındaki olumlu/olumsuz durumları değerlendirerek, gerekirse yeni bir arama stratejisi belirlemekte ve geliştirmekte	1. Sınıf	395	3,03	0,90	-4,70	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,31	0,82	-4,67	802,20	0,00
34	Bilgi erişiminde ve saklamakta farklı teknolojik olanaklardan uygun olanını seçmekte	1. Sınıf	395	4,22	1,37	-7,98	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	4,82	0,83	-7,76	635,47	0,00

* p değeri 0,05 güvenirlilik değerinden küçük ($p < 0,05$)

Tablo 3'te, erişim aşamasındaki tüm becerilerde öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri sınıf aşamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre erişim aşamasına ilişkin tüm becerilerde birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından daha fazla zorlandıkları görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının üniversite eğitimleri sürecinde erişim aşamasındaki becerilere yönelik gelişim gösterdiklerini göstermektedir.

Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Değerlendirme Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerindeki Farklılıklar

Bilgi okuryazarlığının “değerlendirme” aşamasındaki becerilere ilişkin öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri, öğrenim aşamalarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla betimsel istatistik ve t testi çalışmaları yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Sınıf Düzeyi Değişkenin Öğretmen Adaylarının Değerlendirme Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerine Etkisi

M. N.	Değerlendirme Aşaması Becerileri	Sınıf Düzeyi	Betimsel İstatistikler			T testi		
			N	\bar{x}	s	t	df	p
35	Erişim sağladığım bilgi kaynağındaki bilgilerin temel fikirlerini özetlemekte	1. Sınıf	395	2,90	1,08	-9,13	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,52	0,89	-9,03	763,40	0,00
36	Erişim sağladığım bilgi kaynaklarındaki bilgileri karşılaştırabilmekte	1. Sınıf	395	2,70	0,99	-8,11	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,22	0,85	-8,04	781,76	0,00
37	Erişim sağladığım bilgiyi kendi ifadelerimle tekrar yorumlayabilmekte	1. Sınıf	395	2,94	1,12	0,46	838,00	0,65
		Son Sınıf	445	2,90	1,25	0,46	837,97	0,64
38	Görsel ve işitsel bilgiyi anlamakta ve yorumlamakta	1. Sınıf	395	3,00	1,14	-1,34	838,00	0,18
		Son Sınıf	445	3,10	1,04	-1,33	802,68	0,18
39	Var olan bilgilerim ile yeni elde ettiğim bilgileri araştırma konuma uygun olarak ilişkilendirebilmekte	1. Sınıf	395	2,52	0,95	-3,61	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	2,75	0,85	-3,59	798,46	0,00

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

40	Erişim sağladığım kaynaklardaki bilgileri eleştirel açıdan değerlendirebilmekte	1. Sınıf	395	2,68	1,52	0,94	838,0 0	0,35
		Son Sınıf	445	2,58	1,53	0,94	827,9 9	0,35
41	Bilgiyi ve bilgi kaynaklarını çeşitli ölçütlere göre değerlendirebilmekte	1. Sınıf	395	2,24	1,02	-2,57	838,0 0	*0,01
		Son Sınıf	445	2,43	1,12	-2,58	837,6 7	0,01
42	Bilgi kaynaklarında farklı görüş bildiren bilgileri anlamakta ve değerlendirebilmekte	1. Sınıf	395	2,50	1,26	-2,47	838,0 0	*0,01
		Son Sınıf	445	2,72	1,29	-2,47	829,8 4	0,01
43	Araştırma konusu ile ilgili çok sayıda bilgi kaynağına ulaşabilmekte ve onları kullanabilmekte	1. Sınıf	395	3,43	1,24	-7,52	838,0 0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,98	0,89	-7,38	705,7 4	0,00
44	Erişim sağlanan bilgilerin araştırma konusuna yeterliliği açısından tamamlayıcı ya da ek bilgi gereksiniminin olup olmadığına karar vermekte	1. Sınıf	395	2,82	1,26	-2,59	838,0 0	*0,01
		Son Sınıf	445	3,04	1,28	-2,59	829,4 5	0,01
45	Erişim sağladığım bilgiyi araştırma konusu kapsamında yorumlamakta	1. Sınıf	395	2,37	1,23	-2,97	838,0 0	*0,00
		Son Sınıf	445	2,62	1,15	-2,96	809,2 8	0,00
46	İnternet kaynaklarından elde ettiğim bilgileri değerlendirmekte	1. Sınıf	395	2,73	1,20	-	838,0 0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,57	1,06	-	792,4 3	0,00
47	İnternet kaynaklarındaki bilgilere ilişkin değerlendirme ölçütlerini anlamakta ve uygulamakta	1. Sınıf	395	2,91	1,28	-6,02	838,0 0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,40	1,10	-5,97	781,2 2	0,00
48	Erişim sağladığım bilgilere dayalı olarak sonuçlar çıkarabilme	1. Sınıf	395	2,14	1,08	-2,15	838,0 0	*0,03
		Son Sınıf	445	2,31	1,20	-2,17	837,7 3	0,03

* p değeri 0,05 güvenirlilik değerinden küçük ($p < 0,05$)

Tablo 4 incelendiğinde, 37, 38 ve 40'nci maddelerde ifade edilen beceriler haricindeki diğer tüm becerilerde öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri sınıf aşamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Diğer bir ifade ile 37, 38 ve 40'nci maddelerdeki becerilerin haricindeki diğer bilgiyi değerlendirme becerilerinde birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha çok zorlandıkları görülmektedir.

Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Kullanma Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerindeki Farklılıklar

Bilgi okuryazarlığının “kullanma” aşamasındaki becerilere ilişkin öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri, öğrenim aşamalarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla betimsel istatistik ve t testi çalışmaları yapılmış ve sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Düzeyi Değişkeninin Öğretmen Adaylarının Kullanma Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerine Etkisi

M N	Kullanma Aşaması Becerileri	Cinsiyet	Betimsel İstatistikler			T testi		
			N	x	s	t	df	p
49	Araştırma sonuçlarımı yazılı/basılı (tez, rapor, makale, kitap vb.) olarak sunmakta	1. Sınıf	395	2,79	1,50	-3,97	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,20	1,44	-3,96	818,45	0,00
50	Araştırma sonuçlarımı görsel ve sözlü (sunum, sempozyum, konferans vb.) olarak sunmakta	1. Sınıf	395	3,07	1,11	-7,99	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,60	0,80	-7,84	705,55	0,00
51	Yazılı veya sözlü olarak sunacağım bilgiyi belirli standartlara göre (proje, taslak, plan vb.) hazırlamakta ve düzenlemekte	1. Sınıf	395	3,32	1,19	-7,49	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,90	1,04	-7,43	786,90	0,00
52	Bilgi sunumum için yazılı veya sözlü içeriği belirlemede	1. Sınıf	395	3,22	1,16	-8,92	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,88	0,98	-8,83	774,37	0,00
53	Bilgi sunumunda zaman, sayfa sayısı, araştırma alanı gibi sınırlandırmaları yapabilmekte	1. Sınıf	395	3,62	1,55	-4,24	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	4,03	1,29	-4,20	771,25	0,00
54	Bilgi sunumunda karşılaştığım olumlu / olumsuz durumlardan gelecekteki çalışmalara yönelik ders çıkarmakta	1. Sınıf	395	3,29	0,91	-	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,93	0,80	-	790,59	0,00
55	Araştırma kapsamında yapılan bilgi sunumunda alıntı bilgiler ile kendi bilgilerimi sentezlemekte / birleştirmekte	1. Sınıf	395	3,05	0,63	-7,82	838,00	*0,00
		Son Sınıf	445	3,41	0,71	-7,88	837,95	0,00
56	Bilgi sunumunda araştırma konusuna uygun teknolojik	1. Sınıf	395	4,12	1,13	-7,61	838,00	*0,00

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

ürünleri (World, excel, powerpoint vb.) seçmekte ve onları kullanmakta	Son Sınıf	445	4,62	0,75	-7,44	672,6 2	0,00
--	-----------	-----	------	------	-------	------------	-------------

* p değeri 0,05 güvenirlilik değerinden küçük (p < 0,05)

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde, bilgi okuryazarlığının kullanma aşamasında değerlendirilen becerilerinin tümünde, katılımcıların sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın oluşturduğu görülmektedir. Buna göre birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları, son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından daha fazla zorlanmaktadırlar. Birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının bu aşamadaki becerilerdeki zorlanma düzeylerinin genelinde 3,30 ortalama puan ile “Bazen zorlanırım (2,50-3,49 puan)” dilimindedirler. Buna karşılık son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının ise bu aşamadaki becerilerdeki zorlanma düzeylerinin genelinde 3,82 ortalama puan ile “Nadiren zorlanırım (3,50-4,49 puan)” dilimlerinde oldukları görülmektedir.

Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Etik/Yasal Konular Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerindeki Farklılıklar

Bilgi okuryazarlığının “etik/yasal konular” aşamasındaki becerilere ilişkin öğretmen adaylarının zorlanma düzeyleri, öğrenim aşamalarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla betimsel istatistik ve t testi çalışmaları yapılmış ve sonuçlar Tablo 6'te gösterilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Düzeyi Değişkenin Öğretmen Adaylarının Etik/Yasal Konular Aşamasındaki Zorlanma Düzeylerine Etkisi

M N	Etik Yasal Konular Aşaması Becerileri	Cinsiyet	Betimsel İstatistikler				T testi	
			N	x	s	t	df	p
57	Araştırmada yararlandığım bilgi kaynakları ile ilgili metin içi veya dipnotlu kaynak göstermede	1. Sınıf	395	2,36	0,93	- 2,74	838,0 0	*0,01
		Son Sınıf	445	2,54	0,92	- 2,73	822,2 3	0,01
58	Araştırmada yararlandığım kaynaklar ile ilgili kaynakça bölümü oluşturmada	1. Sınıf	395	2,71	1,06	- 7,10	838,0 0	*0,00
		Son Sınıf	445	3,21	0,97	- 7,06	801,7 9	0,00
59	Bilgi kaynağı türlerine göre (kitap, makale, dergi, tez, web sitesi vb.) hangi bilgilerin kaynakçada gösterilmesi konusunda	1. Sınıf	395	2,59	1,35	- 0,47	838,0 0	0,64
		Son Sınıf	445	2,64	1,34	- 0,47	823,9 8	0,64
60	Araştırmada kullanılacak bilgi kaynaklarının gizliliğine ve güvenliğine ilişkin konuları bilmekte ve bunlara uymakta	1. Sınıf	395	2,66	0,92	- 2,59	838,0 0	*0,01
		Son Sınıf	445	2,81	0,74	- 2,56	756,6 0	0,01
61	Düşünce ve ifade özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi ile ilgili etik ve yasal konuları anlamakta ve değerlendirmekte	1. Sınıf	395	2,22	1,15	- 3,35	838,0 0	*0,00
		Son Sınıf	445	2,49	1,16	- 3,35	827,2 7	0,00

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

Bilgi okuryazarlığı aşamalarından ilki olan bilme aşamasında becerilerde öğretmen adayları ortalama zorlanma düzeylerinin “Bazen zorlanırım” diliminde yer aldıkları, fakat bu durumun sınıflar arası zorlanma düzeylerinde incelendiğinde farklılık gösterdiği görülmüştür. Birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları “Bazen zorlanırım” diliminde yer alırken son sınıfta öğrenimlerini devam ettiren öğretmen adaylarının “Nadiren zorlanırım” diliminde yer aldığı incelenmiştir. Yasa (2018)’nin çalışmasında sınıf düzeylerine göre yapılan bağımsız gruplar t-testi analizine göre öğretmen adaylarının bilme diğer bir ifadeyle bilgiyi tanımlama boyutu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Bu çalışmada ise kısmen de olsa anlamlı bir farklılığın olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum yükseköğretim kurumlarında bilgi okuryazarlığı eğitimlerine ilişkin derslerin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle tüm yükseköğretim kurumlarında aynı düzeyde bilgi okuryazarlığı müfredatının uygulanmasının daha uygun olacağı anlaşılmaktadır.

Bilgi okuryazarlığı aşamalarından ikincisi olan erişim aşamasındaki becerilerde öğretmen adaylarının zorlanma düzeylerinin ortalaması “Bazen zorlanırım” diliminde olduğu görülse de bilme aşamasına ortalama oranlara göre daha az bir zorlanmanın gerçekleştiği görülmektedir. Öğrenim aşamasına göre gruplar arasında önemli farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Eğitiminin ilk aşamasında olan öğretmen adaylarının son aşamasında olan öğretmen adaylarından daha çok zorlandıkları görülmektedir. Bu durum Polat (2005a) ve Gülnar (2016)’ın çalışmaları ile benzerlik göstermektedir. Bu farklılıklar bilgi teknolojileri ile ilgili becerilerin dışındaki erişim becerilerinde daha çok görülmektedir. Özellikle bilgi kaynaklarının türlerinin ayırt edilmesinde, tam metin ve/veya bibliyografik kaynakların hangi tür bilgileri içerdiği konusunda, kütüphanelerin kullanımında ve bilgi kataloglarının kullanımı becerilerinde bu durum daha yoğun görülmektedir.

Değerlendirme aşamasında ise öğretmen adaylarının zorlanma düzeylerinin ilk iki aşamaya göre daha çok arttığı tespit edilmiştir. Bu ortalama puan düzeyleri sınıf düzeyine göre incelendiğinde birinci sınıftaki öğretmen adaylarının son sınıftaki öğretmen adaylarına göre daha çok zorlandıkları belirlenmiştir. Erişilen kaynakların içeriğindeki bilgilerin ana düşüncelerinin değerlendirilmesi bilgi okuryazarı bir bireyin sahip olması gereken önemli beceriler arasında bulunmaktadır. Bu becerideki öğretmen adaylarının önceki çalışmalara (Aldemir, 2004; Kızıl, 2007) göre daha az zorlandıkları görülmüştür. Bir öğretmen adayının bu becerilere üst seviyede sahip olması gelecek nesillerin yetiştirilmesinde önem arz etmektedir. Öğretmen adaylarının bu beceri aşaması ile ilgili zorlanma düzeylerinin ortalama seviyelerde olması, üniversitelerin bilgi okuryazarlığı eğitim programlarında bu becerinin geliştirilmesine ilişkin daha da verimli uygulamalara yer vermesi gerektiğini düşündürmektedir.

Yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı standartlarında belirtilen becerilerin dördüncüsü olan kullanma aşamasında, elde edilen bilgi ve bilgi kaynaklarının değerlendirildikten sonra başkalarına sunumunu en başarılı şekilde gerçekleştirmeyi hedefleyen beceriler bulunmaktadır. Bu aşamadaki zorlanma düzeylerinin “Nadiren zorlanırım” diliminde olduğu ve diğer aşamalara göre daha az zorlanma düzeyinin olduğu görülmektedir. Önceki çalışmalardan olan Wilson (1997), Nero (1999), Kurbanoglu ve Akkoyunlu (2002), Akkoyunlu ve Kurbanoglu (2003), Jhonson ve O’English (2004), Polat (2005a), Usluel (2006), Cannon (2007), Kızıl (2007), Kaya & Durmuş (2008)’un çalışmalarında bu aşama ile ilgili katılımcıların zorlanma düzeylerinin bu çalışmaya göre daha çok olduğu tespit edilmiştir. Birinci sınıf düzeyinde olan öğretmen adaylarının bu aşamadaki beceri düzeylerinde sıkıntılar yaşadıkları göz önünde bulundurulursa, bu konudaki bilgi eksikliğinin üniversite eğitimi süresince azaldığı fakat tam anlamıyla gelişmediğini düşündürmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının bu aşamaya ilişkin beceri düzeylerinin zamanla geliştiğini göstermektedir. Üst seviyede bir gelişmenin olmadığı görülse de bilgi okuryazarlığı becerilerinin

öğretmen adaylarına kazandırılmasına yönelik gerçekleştirilen eğitimlerde gelişmeler olduğunu göstermektedir.

Bilginin elde edilmesinden kullanılmasına kadar her türlü etik ve yasal konunun bilinmesi gerektiği ve bu doğrultuda hareket edilmesini belirleyen etik/yasal konular aşamasındaki becerilerde öğretmen adaylarının genel zorlanma düzeylerinin “Bazen zorlanırım” seviyesinde olduğu görülmüştür. Bu durum öğretmen adaylarının bilgiye erişimden kullanım aşamasına kadar olan süreçteki becerilerde etik ve yasal kurallara uyulmasında bilgi yetersizliklerinin olduğunu göstermektedir. Merkezinde bilgi üreticilerinin haklarını koruma düşüncesi olan bu aşama ile ilgili becerilerin tüm bireylerde olması erdemli bir toplumun oluşumunda önem arz etmektedir. Bilgi teknolojilerinin gün geçtikçe gelişmesi yeni bilgiye anında ve mekândan bağımsız olarak erişilmesinin önünü açmaktadır. Bu durumun avantajlarının yanı sıra dezavantajları da bulunmaktadır. Çünkü bu yeni ortamlarda bilginin dürüst kullanımı ve yayımı zorlaşmaktadır. Bu sebeplerden dolayı bireylerin bilgiye eşimden bilgiyi kullanana kadar olan tüm süreçlerde etik ve yasal konular çerçevesinde hareket etmesi diğer bilgi okuryazarlığı aşamalarındaki becerileri tamamlayıcı beceriler olarak anlamlandırmaktadır. Öğretmen adaylarının bu son aşamadaki becerilere ilişkin zorlanma düzeylerinin bu çalışmanın sonucunda olduğu gibi önceki çalışmalarda da (Akkoyunlu ve Kurbanoglu,2003; Aldemir, 2004; Polat, 2005a; Usluel, 2006; Kızıl, 2007; Ocak, 2008; Kaya ve Durmuş, 2008; Balcı, 2013; Özel, 2013) yüksek düzeyde zorlanmanın görüldüğü tespit edilmiştir.

Bilgi okuryazarlığı, bilginin yansıtıcı keşfini, bilginin nasıl üretildiğini ve değerlendirildiğini, yeni bilgi üretmede etik olarak uyulması gereken kurallarda bilgi kullanımını kapsayan birbirleri ile ilişkili yetenekler bütünüdür. Bilgi okuryazarlığını öğrencilerin girişimleriyle ilişkilendirmek, pedagojik araştırma üzerinde işbirliği yapmak ve öğrencileri bu araştırmaya dâhil etmek, öğrenci ve eğitimcilerin öğrenme ve öğretme becerilerini geliştirmede kullanmak yükseköğretimin kurumlarının önemli amaçları arasında bulunmaktadır. Bu nedenle yükseköğretim kurumları, gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarını bilgi okuryazarlığı yeterliliklerine sahip bir biçimde mezun etmelidir.

Araştırma kapsamında yararlanılan kaynaklar ile konu hakkında anket uygulamasına katılan öğretmen adaylarından derlenen veriler ışığında, yükseköğretim kurumlarının bilgi okuryazarlığı alanında nasıl bir planlama yapacakları ve öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki düzeylerinin nasıl geliştirileceği konularında bazı öneriler oluşturulmuştur. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Dünyadaki bilgi okuryazarlığı ile ilgili gelişmeler takip edilerek, kalkınma planları içinde bilgi okuryazarlığı becerilerine dayalı ulusal bilgi politikalarına yönelik çalışmaların yapılmasında yükseköğretim kurumları devlet tarafından desteklenmelidir.
- Yükseköğretim Kurumu önderliğinde alanında uzmanlar tarafından geliştirilecek bir bilgi okuryazarlığı dersi, üniversitelerin tüm programlarının (özellikle de eğitim fakültelerindeki öğretmenlik lisans programlarının) eğitim müfredatı içinde Türk Dili, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ve İngilizce gibi zorunlu ortak ders olarak uygulanmalıdır.
- Üniversitelerdeki öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmelerine yönelik eğitimcilerin öğrenciler ile birlikte araştırma projeleri geliştirerek ve bizzat bu projeye öğrenci ile birlikte dâhil olarak onların bilgi okuryazarlığı becerilerine ilişkin öz güvenleri geliştirmelidir.

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

- Üniversitelerin beyni konumunda bulunan kütüphanelerde bilgi okuryazarı uzmanları çalıştırılmalı ve bu uzmanlar aracılığı ile bilgi okuryazarlığı konularına ilişkin üniversite öğrencilerine sürekli konferans, panel ve sempozyum gibi programlar düzenlenmelidir.
- Üniversiteler ile diğer kurumlar arasında bilgi okuryazarlığı konularına ilişkin ulusal ve uluslararası düzeyde iş birliği ve bilgi alışverişi gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B., & Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24), 1-10.
- Akkoyunlu, B., & Yılmaz, M. (2005). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile internet kullanım sıklıkları ve internet kullanım amaçları. *Eğitim Araştırmaları*, 19(5), 1-14.
- Akkoyunlu, B. (1996). Bilgisayar okuryazarlığı yeterlilikleri ile mevcut ders programlarının kaynaştırılmasının öğrenci başarı ve tutumlarına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 127-134
- Aldemir, A. (2004). *Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri üzerine bir araştırma: Sakarya Üniversitesi örneği* (Tez No. 144222) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- American Library Association. (1989). *American library association presidential committee on information literacy*. <https://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>
- Association of College and Research Libraries. (2000). *Information literacy competency standards for higher education*. <http://hdl.handle.net/11213/7668>
- Ata, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin web 2.0 teknolojilerini kullanım durumları ile bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 286488) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aziz, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri*. Nobel Yayınları.
- Balcı, K. (2013). *Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık başarısı, bilgisayar öz yeterlik ve bilgi okuryazarlık öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki* (Tez No. 174211) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Başaran, M. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının bilgi okuryazarlıklarının değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 163-177.
- Behrens, S. J. (1994). A conceptual analysis and historical overview of information literacy. *College & Research Libraries*, 55(4), 309-322.
- Beile O'Neil, P. M. (2005). *Development and validation of the beile test of information literacy for education* (Publication No. 3193465) [Doctoral dissertation, University of Central Florida]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Bruce, C. (1997). *The seven faces of information literacy*. Auslib Press.
- Callison, D., & Preddy, L. (2006). *The blue book on information age inquiry, instruction and literacy*. Libraries Unltd Incorporated.
- Cannon, T. H. (2007). *Closing the digital divide: An assessment of urban graduate teacher education students' knowledge of information literacy and their readiness to integrate information literacy into their teaching* [Doctoral dissertation, The University of San Francisco]. Retrieved from <https://repository.usfca.edu/diss/252>
- Demiralay, R. (2008). *Öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımları açısından bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algılarının değerlendirilmesi* (Tez No. 219051) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılıkları: Atatürk Üniversitesi Örneği

- Erdem, M. & Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi okuryazarlığı becerileri ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için düzenlenecek öğrenme ortamlarının özellikleri. *Journal of Qafqaz University*, (9), 125-132.
- Erdem, M. (2007). Self-efficacy levels of teachers in information and computer literacy. *World Applied Sciences Journal*, 2(4), 399-405.
- Foster, S. (1993). Information literacy: Some misgivings. *American Libraries*, 24(4), 344-345.
- Gülner, M. (2016). *Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı özyeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No. 451835) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Iannuzzi, P. (2000). Information literacy competency standards for higher education. *Community & Junior College Libraries*, 9(4), 63-67.
- Johnson, C. M., & O'English, L. (2004). Information literacy in pre-service teacher education: An annotated bibliography. *Behavioral & Social Sciences Librarian*, 22(1), 129-139.
- Kaptan, S. (2000). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Bilim Yayınları.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları
- Kaya, S., & Durmuş, A. (2008). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Sempozyum Kitabı* (ss. 778-786), Kuşadası, Türkiye.
- Kızıllı, M. (2007). *Yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı: Selçuk Üniversitesi örneği* (Tez No. 218673) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kızılaslan, D. (2017). *Bilgi okuryazarlığı ve üniversite kütüphaneleri: Bilgi okuryazarlığı planı hazırlama unsurları* (Tez No. 215492) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kuhlthau, C. C., Maniotes, L. K., & Caspari, A. K. (2012). *Guided inquiry design®: A framework for inquiry in your school*. ABC-CLIO.
- Kurbanoğlu, S., & Akkoyunlu, B. (2001). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 81-88.
- Kurbanoğlu, S., & Akkoyunlu, B. (2002). Öğretmen adaylarına uygulanan bilgi okuryazarlığı programının etkililiği ve bilgi okuryazarlığı becerileri ile bilgisayar öz-yeterlik algısı arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 98-105.
- Kurbanoğlu, S., & Akkoyunlu, B. (2003, Ağustos). *Information literacy and teacher education: A study applied in Turkey*. 69th IFLA General Conference and Council, Berlin, Germany.
- Kurbanoğlu, S., & Akkoyunlu, B. (2007, Mayıs). *Öğretmen eğitiminde bilgi okuryazarlığının önemi*. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi-Hacettepe Üniversitesi, Bakü, Azerbaycan.
- Miner, A. (1992). Impact and implications of a library-use integrated program. *Reference Librarian*, 17(24), 257-267.

- Nero, L. R. (1999) An assessment of information literacy among graduating teacher education majors of four Pennsylvania state system of higher education universities (Publishing No. 9957769) [Doctoral dissertation, University of Pittsburgh]. ProQuest Dissertations Publishing
- Ocak, G. (2008). *Web tabanlı çoklu öğrenme ortamlarının öğrencilerin bilgi okuryazarlığı performansı üzerine etkisi* (Tez No. 216430) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Özel, N. (2013). *Araştırma görevlilerine bilgi ve iletişim teknolojileri bağlamında bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması* (Tez No. 355810) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Polat, C. (2005a). *Üniversitelerde kütüphane merkezli bilgi okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi: Hacettepe Üniversitesi örneği* (Tez No. 160007) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Polat, C. (2005b). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(4), 408-431.
- Rader, H. B. (1995). Information literacy and the undergraduate curriculum (The library and undergraduate education). *Library Trends*, 44(2), 270-278
- Rader, H. B. (2002). Information literacy 1973-2002: A selected literature review. *Library Trends*, 51(2), 242-259.
- Saatçioğlu, Ö., Özmen, Ö., & Sürel Özer, P. (2003). Bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinde kütüphanelerin rolü ve Dokuz Eylül Üniversitesi uygulaması. *Bilgi Dünyası*, 4(1), 45-63
- Spitzer, K. L., Eisenberg, M. B., & Lowe, C. A. (1998). *Information literacy: Essential skills for the information age* (2nd end). ERIC Publications.
- Şenyurt, Ö. (2018). *Türk milli eğitim sisteminde bilgi okuryazarlığı gereksinimlerinin karşılanması* (Tez No. 510509) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Usluel, Y. K., (2007). Can ICT usage make a difference on student teachers' information literacy self-efficacy. *Library & Information Science Research*, 29(1), 92-102.
- Wilson, K. (1997, Haziran). *Information skills: Reflections and perceptions of student teachers and related professionals*. Annual conference of the International Association of School Librarianship help in conjunction with the association teacher-librarianship, Kanada.
- Yasa, H. D. (2018). *Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile bilgi okuryazarlığı becerileri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Tez No. 505477) [Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yiğit, E. Ö. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeylerinin ve teknoloji ile bütünleştirilmiş sosyal bilgiler öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi* (Tez No. 298642) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.